

Sammanfattning

**Michael Andersson,
Alexandra Bergling och
Mehmet Üye, ***

Andersson arbetar på FI, Bergling på Konsumentverket och Üye på Kronofogdemyndigheten.

FI-analyserna har presenterats på ett internt seminarium på FI. De är godkända för publicering av ett redaktionsråd.

*Författarna tackar Ted Aranki, Henrik Braconier, Anders Dölling, Fredrik Ekholm, Charlotte Fried, Klas Granlund, Bodil Hallin, Anna Hult, Anna Hultin, Lars Hörngren, Magnus Karlsson, Maciej Kochanowicz, Johan Krantz, Margareta Lindberg, Per Nordkvist, Marie Olausson, Jonas Opperud, Stefan Palmqvist, Therése Rosén, Paula Roth, Viktor Thell, David Vuleta och Annika Zervens för värdefulla synpunkter.

Lån och andra skulder har betydelse för betalningsproblem. Denna analys fokuserar på lånens betydelse för enskilda personers betalningsproblem. Personer med låg inkomst utgör en hög andel av de som har betalningsproblem. Det gäller både skulder som har sitt ursprung i lån och andra skulder. Och betalningsproblem börjar ofta med livshändelser, som arbetslöshet eller sjukdom.

Vi har delat in betalningsproblem i fyra steg – upprepade påminnelser, inkassokrav, betalningsföreläggande och skuld hos Kronofogden. Låg inkomst utgör en stor risk för betalningsproblem i alla dessa steg. Påminnelser och inkassokrav är vanligare bland unga låntagare, medan låntagare i medelåldern i högre utsträckning än andra åldersgrupper får skuld hos Kronofogden.

Analysen visar även att små lån oftare leder till påminnelser och inkassokrav än stora lån. Men låntagare som har små låneskulder lyckas ofta betala innan de får en skuld hos Kronofogden. Därmed är det vanligare att låntagare med flera eller större lån får skuld hos Kronofogden.

Under ett år får 3,2 procent av alla låntagare i Sverige (som är fysiska personer) minst ett nytt betalningsföreläggande, och 0,7 procentenheter av dem har kvar skulden året efter.

År 2020 hade 313 000 personer bosatta i Sverige någon typ av skuld hos Kronofogden. Deras totala skuldbelopp uppgick till ungefär 74 miljarder kronor. Av dessa var 65 000 låntagare och deras låneskuldbelopp uppgick till cirka 14 miljarder kronor, vilket motsvarar cirka en femtedel av det totala skuldbeloppet och antalet som har skuld hos Kronofogden.

Vi analyserar betalningsproblem

Möjligheten att låna pengar gör att hushåll kan konsumera utan att spara först. Det kan både vara bra och dåligt. Lån är bra för att de hjälper hushåll att jämna ut sin konsumtion över tid eller att överbrygga perioder av tillfälligt försämrade ekonomi. Men lån binder samtidigt upp delar av framtida inkomster i räntebetalningar och amorteringar. Om betalningarna blir för stora, jämfört med inkomsten, kan det leda till problem för låntagaren.

Syftet med denna analys är att beskriva olika steg i en kedja av allt allvarligare betalningsproblem där lån är inblandade. Stegen består av

- upprepade betalningspåminnelser
- inkassokrav
- betalningsföreläggande
- skuld hos Kronofogden.

Det är den första analysen av detta område med svenska data.

Vi har studerat betalningsproblem där lån finns med i bilden. Däremot vet vi inte om det är lånet som är *orsaken* till problemen. Orsaken är ofta okänd eller beroende av flera olika faktorer, men kan exempelvis vara att individen har för stora betalningar jämfört med inkomsten. Vad gäller lån kan orsaken till betalningsproblem vara att långivaren inte har gjort en tillräcklig kreditprövning före lånet. Men orsaken kan också vara att låntagarens ekonomiska situation har försämrats. Skäl till detta kan vara en livshändelse – som sjukdom, arbetslöshet eller skilsmässa.

Analysen är upplagd som följer: Vi inleder med att jämföra utlåningens utveckling med antalet personer som söker hjälp hos budget- och skuldrådgivare (BUS). Den kommunala budget- och skuldrådgivningen hjälper skuldsatta med sin ekonomi och ger konsumenter råd om hur de ska hantera sina skulder. De personer som söker stöd har olika grader av betalningsproblem. Vissa har begränsade problem och andra har skuld hos Kronofogden.

Sedan går vi igenom de fyra stegen av betalningsproblem. Vi studerar betalningsproblemen utifrån låntagarens inkomst och ålder, samt storlek på lån och skuld. Vi avslutar med att redovisa hur vanliga betalningsproblem är där lån är inblandade, och jämför lånens betydelse med övriga skulder.

Analysen bygger på data från tre myndigheter

Vi använder information från BUS om antal personer som söker stöd och typ av skulder 2019. Informationen innehåller inte uppgifter om enskilda individer.

Sedan använder vi information från Finansinspektionens (FI:s) insamling av nya bolån och konsumtionslån 2019 (se Finansinspektionen, 2020a och 2020b). I informationen finns anonymiserade uppgifter om enskilda låntagare. Uppgifterna omfattar nya lån, eventuella betalningspåminnelser och inkassokrav, låntagarens inkomst och ålder, samt uppgifter om långivaren. Vi

använder även FI:s aggregerade data som innehåller information om nyutlåning och total utlåning, uppdelat på långgivare. De bolag som ingår i FI:s data står för en stor andel av lånen i Sverige.¹

Vi använder även Kronofogdens data för betalningsförelägganden från 2019. Informationen innehåller, bland annat, uppgifter om grund för fordran, vem som sökt om betalningsföreläggande och skuldens kapitalbelopp (ursprungliga storlek).² Sedan använder vi kapital- och skuldbelopp, där skuld från betalningsföreläggande 2019 fanns kvar i Kronofogdens indrivningsdata i november 2020.

Det finns två huvudtyper av skulder hos Kronofogden; allmänna skulder (A-mål) och enskilda skulder (E-mål). A-mål är skulder till stat eller kommun. E-mål är skulder till privatpersoner eller företag. Böter, skatte-, fordonsrelaterade och studiemedelsskulder är exempel på vanliga allmänna skulder. Lån, trafikförsäkringar och telekomskulder är vanliga enskilda skulder. Denna analys fokuserar på lån som blivit skuld hos Kronofogden.

De data vi använder från de olika källorna är anonymiserade och kan inte kopplas ihop. Därför låter vi källorna representera olika steg av betalningsproblem som låntagare, och de med andra skulder, kan få. FI:s data visar förekomsten av betalningspåminnelser och inkassokrav, kort efter att en person tar ett nytt lån.³ Därför sätter vi förekomsten av sådana (tidiga) betalningsproblem i relation till nyutlåningen. Kronofogdens data ger information om låntagare som får betalningsföreläggande och skuld hos Kronofogden. Eftersom alla lån – och inte bara nya lån – kan leda till sådana (allvarliga) betalningsproblem, relaterar vi betalningsförelägganden och skuld hos Kronofogden till storleken på den totala utlåningen med hjälp av FI:s aggregerade data.

Personer som har betalningsproblem kan söka råd hos BUS. De som söker råd är ingen homogen grupp. Deras betalningsproblem är olika, men det är vanligt att personer som söker hjälp har allvarliga betalningsproblem. Men det finns vissa personer som söker råd hos BUS trots att de varken har fått påminnelser eller någon annan form av krav. De upplever ändå att de har svårt att hantera sin ekonomi. Dessutom finns det rådsökande som har skuld hos Kronofogden och använder BUS när de ansöker om skuldsanering. Därför ger informationen från BUS en allmän bild över betalningsproblem.

1 Bankerna i FI:s bolåneundersökning står för nästan 93 procent av den utlånade volymen bolån. Tillsammans står bolagen i FI:s kartläggning av konsumtionslån för 86 procent av volymen blanco-lånen och 90 procent av volymen lån mot annan säkerhet än bostad.

2 Kapitalbeloppet är den fordran som den sökande kräver betalning för. Skuldbeloppet innehåller även avgifter och räntor.

3 För blanco- och objektslån mellan utlåning och påminnelse eller inkassokrav maximalt 5 månader i FI:s data. För konto- och kortkrediter är ledtiden tio månader. Det är inte bara nya lån som kan leda till påminnelser och inkassokrav, men vi har inte uppgifter på det när det gäller befintliga lån.

Diagram 1. Konsumtionslån och räntekostnad som andel av inkomst före skatt samt antalet rådsökande hos BUS

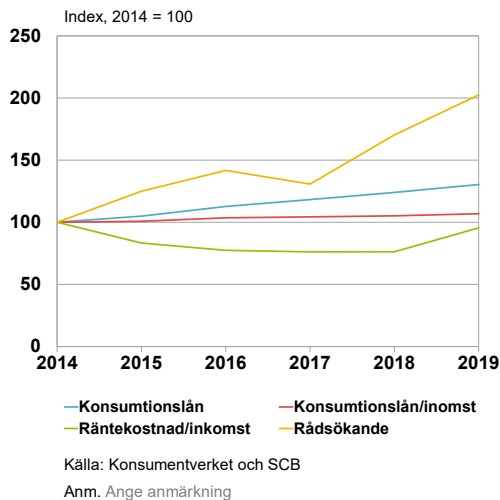
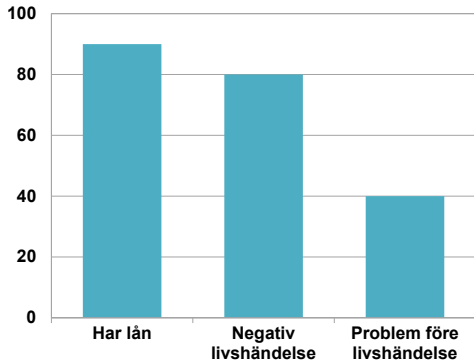

Diagram 2. Andel besökare hos budget- och skuldrådgivare med vissa egenskaper

Källa: Konsumentverket
Anm. Resultaten kommer från en enkät vi har gjort med budget- och skuldrådgivare. I enkäten har cirka 200 rådgivare bedömt andelarna. Diagrammet visar medianen av rådgivarnas bedömning.

Utlåning och betalningsproblem

UTLÅNINGEN HAR ÖKAT DE SENASTE 15 ÅREN

Svenska hushålls lån har ökat kraftigt sedan 2006 (se Finansinspektionen, 2020a). Det är framför allt bolån som ökat, men även konsumtionslån (blancolån, kortkrediter, köp på avbetalning och räntebärande fakturor och bil- och båtlån) har ökat mycket under vissa perioder.⁴ Konsumtionslånen har ökat med drygt 30 procent mellan 2014 och 2019. Som andel av hushållens inkomster har konsumtionslånen ökat med 6 procent (diagram 1). Samtidigt har räntebetalningarna på konsumtionslån som andel av inkomsten varit i princip oförändrad eftersom räntorna fallit.

Sedan 2014 har antalet personer som sökt råd hos BUS fördubblats. En viss del av ökningen kan bero på att lånen har ökat under samma period. Men det är troligen inte huvudförklaringen eftersom räntebetalningarna utgör ungefär lika stor andel av hushållens inkomster 2019 som 2014.⁵ Att fler söker budget- och skuldrådgivning kan också bero på att kunskapen om BUS har blivit mer spridd, inte minst genom svenska myndigheters arbete mot överskuldssättning (se Konsumentverket, 2019). Ökningen beror även på att det är fler som ansöker om skuldsanering. Dessutom har antalet individer som tar hjälp av en rådgivare när de söker skuldsanering ökat med 40 procent.

LÅN ÄR OFTA EN DEL AV PROBLEMBILDEN MEN INTE ALLTID ORSAKEN

BUS uppger att för 9 av 10 personer som söker deras hjälp ingår utgifter för lån med bland de ekonomiska problemen (diagram 2).⁶ Det är också vanligt med lån i befolkningen som helhet – cirka 7 av 10 svenskar har lån.⁷ Därför är det väntat att många som söker hjälp hos BUS har lån.

Samtidigt uppger rådgivarna att 8 av 10 rådsökande har råkat ut för en livshändelse, som förändrat deras ekonomiska situation. Exempel på livshändelser är arbetslöshet, skilsmässa eller sjukdom.⁸ Eftersom sådana händelser är relativt ovanliga i befolkningen så är de troligen en mycket viktig orsak till att individer kommer till BUS. Uppskattningsvis hade cirka 4 av 10 av de som sökte hjälp betalningsproblem redan före livshändelsen. Det innebär att hälften av de som sökte hjälp hade råkat ut för en livshändelse utan att ha haft ekonomiska problem innan dess.⁹ Informationen från BUS visar därför att livshändelser ofta är orsaken till betalningsproblem.

4 Se Finansinspektionen (2020) för en genomgång av olika typer av konsumtionslån.

5 Genomsnittet ger inte en komplett beskrivning eftersom det är andelen hushåll med höga betalningar i förhållande till inkomsten som visar hur utbredd risken för betalningsproblem är (se Andersson och Förster, 2021).

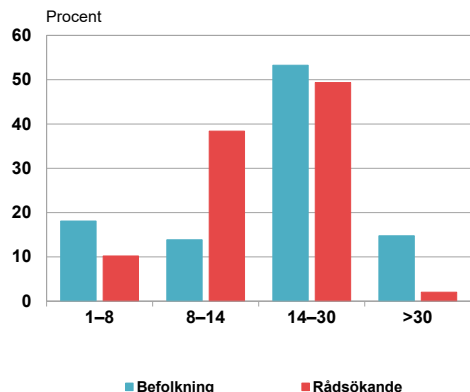
6 De kan även ha andra skulder än lån.

7 Nästan 70 procent av svenskarna hade lån 2013 (se Regeringen, 2013). Och det är troligt att den andelen är högre idag, eftersom både bolån och konsumtionslån har ökat sedan 2013.

8 Dessutom kan betalningsproblem bero på olika typer av missbruk.

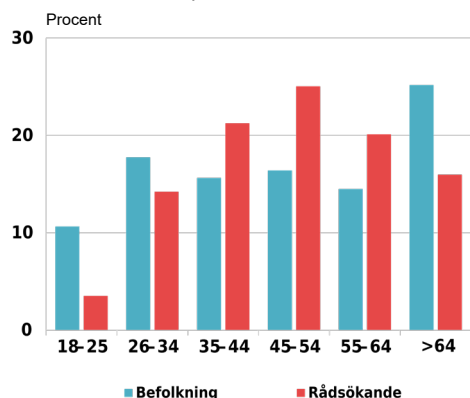
9 Detta följer av att $0,8 \times (1 - 0,4) = 0,48$, det vill säga 48 procent.

Diagram 3. Befolkning och rådsökande hos BUS fördelade på inkomst efter skatt (tkr)

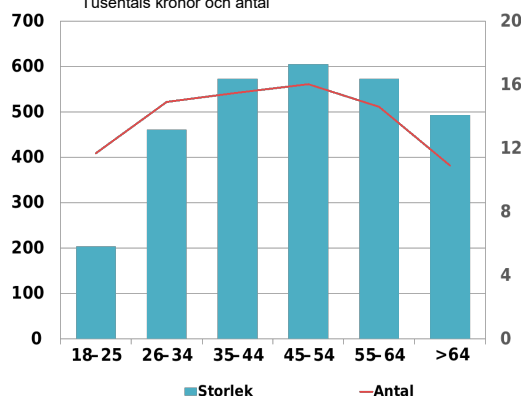
Källa: Konsumentverket och SCB
Anm. Ange anmärkning

Diagram 4. Befolkning och rådsökande hos BUS fördelade på ålder

Källa: Konsumentverket och SCB
Anm. Ange anmärkning

Diagram 5. Rådsökandes genomsnittliga antal skulder och storlek på skuld fördelat på ålder
Tusentals kronor och antal

Källa: Konsumentverket
Anm. Diagrammet visar genomsnittlig skuldstorlek på vänster axel och genomsnittligt antal skulder på höger axel. Diagrammet använder information från 9 774 rådsökande.

Nästan hälften av de som har skuld hos Kronofogden anger att orsaken var låg inkomst eller att inkomsten har minskat (se Kronofogden, 2021).¹⁰ Drygt 60 procent av dessa personer har råkat ut arbetslöshet eller sjukdom. Det stämmer med att arbetslöshet medför att många konsumtionslånetagare får underskott i sin ekonomi (se Finansinspektionen, 2020). Vidare uppger var tredje person att familjesituationen var orsaken till skulderna. Det är endast 13 procent som anger att skulderna har berott på ökade eller höga kostnader. Däremot har över hälften av de med skuld hos Kronofogden tagit lån för att klara de löpande utgifterna (se Kronofogden, 2021). Dessutom anser var fjärde skuldsatt att hen har beviljats ett lån utan en noggrann kreditprövning. Det är också vanligt att yngre låntagare, med skuld hos Kronofogden, har valt långivare som gör en mindre omfattande kreditprövning.

En viktig slutsats från BUS och Kronofogdens enkäter är att personer ofta får svårt att betala sina lån (och andra skulder) på grund av en yttre orsak som inte är kopplad till lånet (eller skulden) i sig – till exempel en livshändelse. Samtidigt kan skulder göra människor sårbara för oförutsedda händelser.

Betalningsproblem vanligare bland låginkomsttagare

Låg inkomststandard, under 60 procent av medianlönen, används för att beskriva risk för fattigdom (se SCB, 2017). Den inkomsten motsvarar 2019 något under 14 000 kronor i månaden efter skatt. Nästan var tredje vuxen person i Sverige har en inkomst under 14 000 kronor i månaden efter skatt (diagram 3). Samtidigt har hälften av de som söker hjälp av en budget- och skuldrådgivare låg inkomststandard enligt definitionen. Det visar att betalningsproblem är vanligare bland personer med låg inkomst.

Personer i gruppen med en inkomst under 8 000 kronor i månaden efter skatt utgör 18 procent av vuxna befolkningen men bara 10 procent av de som söker råd hos BUS. Det är en betydligt lägre andel än i gruppen som har en inkomst mellan 8 000 och 14 000 kronor per månad efter skatt. Båda dessa grupper är överrepresenterade bland de som har skuld hos Kronofogden.¹¹ Det tyder på att det finns ett stort utanförskap – de använder inte den hjälp samhället erbjuder. Slutsatsen stöds av att andelen som känner till BUS är låg bland de som har låg utbildning (och därmed ofta låg inkomst).

Personer i medelålder har större skulder

Unga vuxna (18–25 år) utgör cirka 10 procent av befolkningen (diagram 4). Men det är en betydligt lägre andel unga bland de som söker hjälp hos BUS. Det beror troligen till stor del på att färre unga känner till att BUS finns jämfört med andra åldersgrupper. I så fall kan det medföra att unga ibland får större skuldproblem än de skulle behöva få. Men det kan också vara ett tecken på att många unga löser sina betalningsproblem på andra sätt, till exempel med hjälp av föräldrar.

¹⁰ Informationen kommer från en enkät där 1 614 skuldsatta svarat.

¹¹ Senare visar vi att personer med en inkomst under 14 000 kronor i månaden är överrepresenterade bland de som har skuld hos Kronofogden (se diagram 6).

Figur 1. Kostnader som tillkommer vid obetald låneavisering (ett räkneexempel)

Kronor
Första betalning (inkl. amortering)
542 kr
varav ränta och avgifter
125 kr
+
Påminnelseavgift
60 kr
+
Inkassoavgift
180 kr
+
Ansökan om betalningsföreläggande
300 kr
Om budsarvode
380 kr
+
Grundavgift vid verkställighet
600 kr
=
Slutsumma med alla avgifter
2 062 kr
varav ränta och avgifter
1 645 kr

Källa: Egna beräkningar.

Anm. Räkneexemplet avser ett lån på 5 000 kronor med 5 procent ränta i 12 månader och har 500 kronor i övriga avtalade kostnader

Den som söker hjälp hos BUS har i genomsnitt 15 skulder och den genomsnittliga skulden är 37 000 kronor (se diagram 5)¹². Det betyder att de som söker hjälp i genomsnitt har nästan 550 000 kronor i skuld.

Bland de som söker råd hos BUS skiljer sig det genomsnittliga antalet skulder relativt lite mellan olika åldersgrupper. Dessutom har rådsökande ofta stora skulder i förhållande till sin inkomst – i genomsnitt är skulderna nästan tre gånger så stora som rådsökandens månadsinkomst efter skatt. Det visar att det är vanligt att söka hjälp hos BUS först när problemen har blivit stora. Vidare finns det tydliga skillnader mellan åldersgrupper i hur stora skulder de rådsökande har. De yngsta har i genomsnitt 200 000 kronor i skuld. Vidare är det få unga som har stora skulder – 4 procent av de som är under 25 år har en skuld över 500 000 kronor. Detta kan jämföras med att nästan varannan rådsökande mellan 45 och 64 år har en skuld över 500 000 kronor. Det kan vara ett resultat av att äldre rådsökande har samlat på sig skulder under längre tid. Deras skulder har också haft längre tid på sig att öka med obetalda räntor och avgifter. Men det kan också bero på att unga har lägre inkomst och därför inte kan dra på sig lika stora lån eller övriga skulder. Skuld i förhållande till inkomst skiljer sig något mindre än skulderna mellan olika åldersgrupper. Men skillnader i inkomst kan inte förklara hela skillnaden i skulder mellan grupperna.¹³

Från obetald räkning till skuld hos Kronofogden

Det första steget mot betalningsproblem är att en person inte betalar en räkning.¹⁴ I det fallet får hen nästan alltid betalningspåminnelser.¹⁵ Påminnelser innebär en kostnad på 60 kronor (se figur 1). Om låntagaren inte betalar efter påminnelser skickar vissa långgivare räkningen för inkassokrav. Andra långgivare väljer att sälja lånet eller att låta ett inkassobolag driva fordran. Om fordran går till inkassokrav ökar kostnaden med en avgift på 180 kronor. Inkassokrav är *andra* steget i en kedja av betalningsproblem. Stegen i kedjan är inte helt rena. Långgivare ska skicka en betalningspåminnelse. Sedan finns det bolag som skickar flera påminnelser, medan andra bolag skickar inkassokrav direkt efter första påminnelsen. Inkassokrav är allvarligare, eftersom de innebär en större kostnad för låntagaren. Dessutom leder obetalda inkassokrav till nästa steg av betalningsproblem.

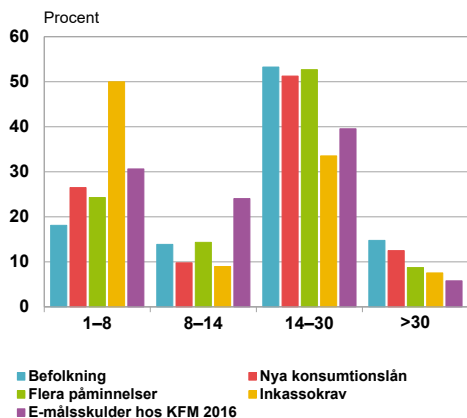
12 Statistiken är hämtad från ett frivilligt handläggningssystem för budget- och skuldrådgivarna. Rådgivarna kan välja att fylla i endast vissa delar, vilket ska tas i beaktande vid tolkning av siffrorna. Rådgivare kan ibland slå samman skulder till samma fordringsägare, vilket betyder att antalet skulder är fler än vad statistiken visar.

13 De som är mellan 45 och 54 år har i genomsnitt tre gånger så stora skulder som de yngsta. Samtidigt är genomsnittet av skuldkvoten 2,4 gånger större.

14 Om räkningsbetalningen kommer från ett lån så består betalningen vanligen av ränta, amortering och eventuella avgifter. Skulden kan även vara ett helt lån som har förfallit till betalning.

15 En påminnelse kan vara ett tecken på tillfälliga betalningsproblem. Men det kan även vara tecken på slarv eller att låntagaren väljer att skjuta upp betalningen. Däremot är upprepade påminnelser, på samma lån, en första indikation på återkommande betalningsproblem.

Diagram 6. Betalningsproblem 2019 fördelade på månadsinkomst efter skatt (tkr)

Källa: FI, SCB och Vuleta (2016)

Anm. Diagrammet visar inkomstfördelning i befolkning, bland de som tar nya konsumtionslån och i olika steg av betalningsproblem.

Om bolaget som driver inkassoärendet inte får betalt kan det, i ett tredje steg, välja att ansöka om ett betalningsföreläggande hos Kronofogden. Då tillkommer kostnader på 680 kronor för ansökan och ombudsarvode. För en låntagare kan föreläggandet avse en räkningsbetalning eller hela lånet.

Låntagaren kan bestrida eller betala betalningsföreläggandet. Annars blir skulden fastställd hos Kronofogden – får ett så kallat utslag. Det är fjärde steget. Om skulden lämnas för indrivning ökar den med ytterligare 600 kronor. Sammantaget har kostnaden för den obetalda räkningen då ökat med 1 520 kronor (utöver obetalda räntor).¹⁶ Om skulden blir fastställd för indrivning kan låntagaren dessutom få en betalningsanmärkning hos kreditupplysningsföretagen.¹⁷ För en komplett genomgång av förlopp och process vid betalningsproblem se Kronofogden (2008).

DEM FÅR BETALNINGSPROBLEM?

Detta avsnitt studerar vilka som får tidiga (steg 1 och 2) och allvarliga (steg 3 och 4) betalningsproblem. Vi har delat upp analysen efter ålder och inkomst, samt storlek på lån och skuld. I analysen ingår personer som är 18 år eller äldre.

Flest betalningsproblem hos låginkomsttagare

Låginkomsttagare utgör en hög andel av personerna med betalningsproblem. Det gäller såväl tidiga betalningsproblem (steg 1 och 2) som allvarligare problem (steg 3 och 4). Personer med en inkomst under 8 000 kronor per månad efter skatt utgör 18 procent av befolkningen och de står för 25 procent av de nya lånen (diagram 6). Samma inkomstgrupp får hälften av inkassokraven och en tredjedel av antalet E-målsskulder.¹⁸

Låntagare med mindre än 14 000 kronor i månadsinkomst utgör runt 35 procent av befolkningen och låntagarna. Deras andel av inkassokraven är nästan 60 procent och de står för över hälften av E-målsskuldena.¹⁹ Betalningsproblem, oavsett allvarlighetsgrad, är relativt ovanliga bland de som har en inkomst efter skatt över 30 000 kronor i månaden.

Tidiga betalningsproblem vanliga bland yngre – allvarliga problem vanliga bland äldre

Unga låntagare får ofta tidiga betalningsproblem. Men det är en låg andel unga, jämfört med både deras andel i befolkningen och av utlåning, som får allvarliga betalningsproblem. För äldre personer är det tvärt om. En skillnad i betalningsproblem mellan yngre och äldre kan vara att vissa yngre brister i betalningsvilja och att äldre oftare har begränsad betalningsförmåga. Skillnaderna mellan olika steg av betalningsproblem kan även bero på att unga i högre utsträckning får

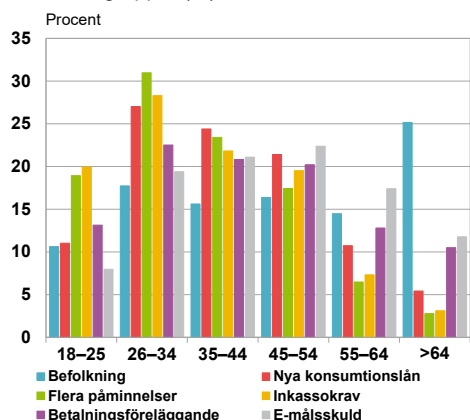
¹⁶ Skulden fortsätter att växa även när den hamnat hos Kronofogden för indrivning. Det beror bland annat på ränta. Bilaga A ger mer information om hur mycket låneskulder har ökat när de hamnat hos Kronofogden för indrivning.

¹⁷ En betalningsanmärkning visar att personen inte har skött sina betalningar. Den kan till exempel leda till att personen inte får lån, lägenhet, eller telefonabonnemang.

¹⁸ Uppgifterna kommer från Finansinspektionen (2020) och Vuleta (2018). Vi har inga uppgifter om betalningsföreläggande uppdelat på inkomst.

¹⁹ E-målsskuldenas fördelning kan vara skild från låneskulder. Men antalet låneskulder är ungefär lika många som antalet skulder som inte är lånerelaterade hos de som söker hjälp hos BUS.

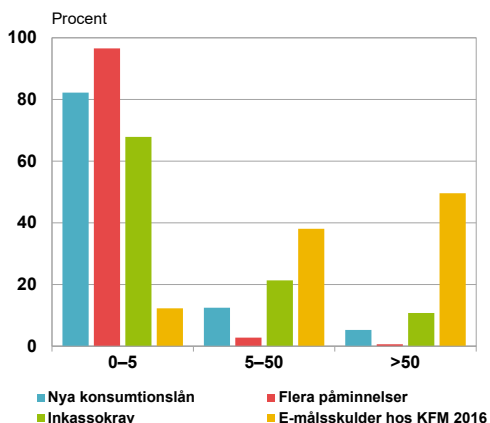
Diagram 7. Betalningsproblem fördelade på åldersgrupper (år)

Källa: FI, SCB och Kronofogden

Anm. Diagrammet visar åldersfördelning i befolkning, bland de som tar nya konsumtionslån och i olika steg av betalningsproblem.

Diagram 8. Betalningsproblem 2019 fördelade på storlek på lån/skuld (tkr)

Källa: FI, SCB och Vuleta (2016)

Anm. Diagrammet visar lån/skuld-fördelning bland de som tar nya konsumtionslån och i olika steg av betalningsproblem.

hjälp av föräldrar eller närstående när det verkligen behövs. Dessutom är ungas skulder är ofta små och därmed lättare att betala av. En risk med att många unga inte betalar sina räkningar är att de kan få allvarigare problem när de blir äldre och har större skulder, om de inte ändrar sitt beteende. Om de dessutom löser lån med nya lån så förvärras problemet med skulduppbyggnad.

De yngsta låntagarna – under 25 år – tar cirka 10 procent av lånen och står för 20 procent av de tidiga betalningsproblemen (diagram 7). Andelen unga med allvarliga betalningsproblem är lägre; 8 procent har skuld hos Kronofogden. Bland låntagare som får tidiga betalningsproblem är ungefär hälften under 35 år. För de mer allvarliga problemen, betalningsföreläggande och skuld hos Kronofogden, är motsvarande andelar 36 respektive 27 procent.

Jämfört med nyutlåning står personer över 45 år för färre tidiga betalningsproblem. Men de är överrepresenterade bland dem som har skuld hos Kronofogden. Det senare beror troligen på att äldre personer har stora totala skulder. Men det beror även på att äldre kan ha gamla skulder registrerade hos Kronofogden.

Fler allvarliga betalningsproblem bland större skulder

Små lån utgör en stor andel av betalningsproblemen i steg 1 och 2 (se diagram 8). Dessa betalningsproblem kan vara kännbara för konsumenten. Men större skulder står för en högre andel av de allvarigare betalningsproblemen. En bidragande orsak kan vara att låntagare ibland löser små låneskulder med andra större lån, vilket på sikt leder till uppbyggnad av stora skulder. Det är dessa större lån som sedan leder till skuld hos Kronofogden.

Drygt två av tre lånerelaterade inkassokrav är förknippade med lån som är mindre än 5 000 kronor (diagram 8).²⁰ Samtidigt har nästan 90 procent av de med skuld hos Kronofogden en ursprunglig skuld som är större än 5 000 kronor. Det visar att personer som har skuld hos Kronofogden ofta har stora eller flera skulder. Att det är vanligt att personer med betalningsproblem har flera skulder stämmer väl med beräkningar baserade på betalningsförelägganden och med informationen från BUS (se diagram 5).

HUR VANLIGA ÄR BETALNINGSPROBLEM BLAND LÅNTAGARE?

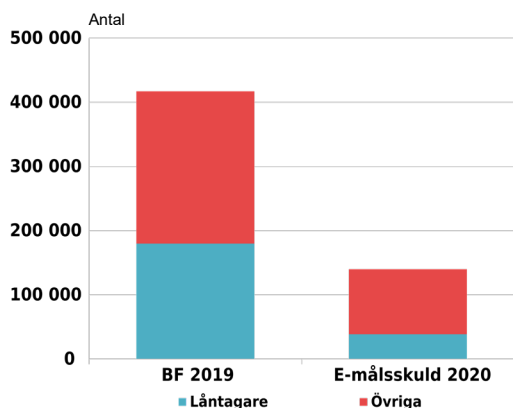
Detta avsnitt studerar hur vanliga betalningsproblem är där det finns lån med i bilden. I genomgången kommer vi att jämföra med skulder som inte har sitt ursprung i lån.

Vi börjar igen med att analysera tidiga betalningsproblem. Nästan 7 procent av de som tar ett nytt konsumtionslån får fler än en betalningspåminnelse inom några månader efter det nya lånet.²¹ Och nästan 5 procent av låntagarna får inkassokrav. Det är inte bara de som har nya lån som får påminnelser och inkassokrav. Sammantaget fick över 2,5 miljoner personer upprepade betalningspåminnelser på grund av konsumtionslån 2019. Samma år fick ungefär en halv miljon personer med konsumtionslån inkassokrav. Totalt registrerades nästan 9 miljoner inkassoärenden (för alla olika typer av skulder) i Sverige

²⁰ Inkassokravet kan röra en obetald räkning eller hela lånet (om det har förfallit).

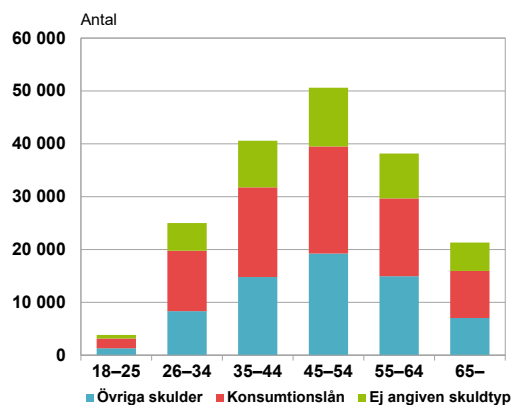
²¹ Se Andersson och Förster (2021) för mer information om tidiga betalningsproblem.

Diagram 9. Personer med ansökan om betalningsföreläggande och kvarvarande E-målsskuld

Källa: Kronofogden och FI
Anm.

Diagram 10. Antal skulder hos rådsökande 2019 fördelat på ålder och skuldtyp

Källa: Konsumentverket
Anm. Diagrammet är baserat på 9 774 rådsökande med 146 367 skulder.

2019 (se Svensk Inkasso 2020). Det visar att flesta inkassokraven inte är relaterade till konsumtionslån.

Sammanlagt fick nästan 420 000 personer betalningsföreläggande 2019 (se diagram 9). Av dessa hade 180 000 personer (eller 40 procent) minst ett betalningsföreläggande för obetalda lån (steg 3) från ett bolag som ingår i FI:s data. Data från budget- och skuldrådgivare ger en liknande bild, där ungefär 40 procent av det antal skulder rådsökande har med i sin problembild utgörs av konsumtionslån (diagram 10). Övriga skulder är ungefär lika vanliga som lån och 20 procent av skulderna är av okänd typ.²² Fördelningen är ungefär lika för alla åldersgrupper.

Vi kan även dela upp data i antalet betalningsförelägganden. Den uppdelningen visar att låneskulder står för cirka 20 procent av antal ansökningar om betalningsföreläggande. Samtidigt står dessa lån för nästan 40 procent av kapitalbeloppen. Tillsammans visar det att låneskulder ofta är större än andra skulder.²³

Ungefär 39 000 låntagare som får betalningsföreläggande på grund av lån har skuld kvar hos Kronofogden (steg 4) året efter. Det motsvarar 21 procent av de låntagare som får ett betalningsföreläggande. Och det kan jämföras med att 43 procent av personer med betalningsföreläggande på grund av andra skulder än lån har skulden kvar hos Kronofogden året efter. Det visar att låntagare betalar sina betalningsförelägganden i högre utsträckning än övriga personer.²⁴ En förklaring är att en obetald räkning som blir en skuld hos Kronofogden kan innebära att lånet sägs upp och förfaller till betalning. Och i det fallet blir hela (kvarvarande) lånet en obetald skuld. En annan förklaring kan vara att låntagare i grunden ofta har bättre betalningsförmåga, eftersom hens kreditvärdighet har testats. Därför kan de ha bättre möjlighet att komma tillbaka efter till exempel en livshändelse. Att låntagare oftare betalar sina förelägganden kan också bero på att personer med betalningsproblem ofta väljer att betala det som har störst inverkan på livet när situationen är riktigt ansträngd. Lån är en sådan skuld, men det gäller även hyra.

Lånets storlek spelar roll för om låntagare med betalningsföreläggande ska få skuld hos Kronofogden. Som vi tidigare har beskrivit fick 21 procent av låntagare med lånerelaterade betalningsförelägganden skuld hos Kronofogden. Deras förelägganden (mätt i kronor) utgjorde 34 procent av alla lånerelaterade betalningsförelägganden. Det visar att stora lån oftare leder till skuld hos Kronofogden än små lån.

Sammantaget tyder vår analys på att de flesta låntagare med betalningsproblem lyckas betala innan det blir en skuld hos Kronofogden. Men den visar även att lån innebär mycket stora problem för vissa låntagare. Det gäller i synnerhet de låntagare som har betalningsproblem där stora eller flera lån finns med i bilden.

²² Övriga skulder är de skulder som inte har koppling till konsumtionslån. Bolåneskulder är inte med i redovisningen.

²³ Medianen för enskilda betalningsförelägganden på grund av ett lån är 8 900 kronor, vilket kan jämföras med 800 kronor för ett betalningsföreläggande som har ett annat ursprung än ett lån.

²⁴ Men det är också så att en fastställd skuld inte nödvändigtvis skickas för indrivning, eftersom den som ansökt om betalningsföreläggande ibland anser att det inte går att få betalt.

LÅN UTGÖR 20 PROCENT AV SKULDERNA HOS KRONOFOGDEN

Det är 5,1 procent av den vuxna befolkningen som får betalningsförelägganden under ett år. Av dessa har 2,2 procentenheter ursprunget i ett lån. Därmed är lån den största enskilda skuldtypen. Vidare är det 1,7 procentenheter av alla som hade betalningsföreläggande som har skulden kvar hos Kronofogden året efter. Av dessa var 0,5 procentenheter låntagare. Siffrorna motsvarar att 3,2 procent av låntagarna får betalningsföreläggande under ett år, och att 0,7 procentenheter av dessa har skulden kvar året efter.²⁵

Det är drygt 313 000 personer, bosatta i Sverige, som har skuld hos Kronofogden och deras totala skuldbelopp uppgår till 74,1 miljarder kronor.²⁶ Av det totala skuldbeloppet är 13,1 miljarder kronor skulder till stat eller kommun, och 61,0 miljarder kronor enskilda skulder. Låneskuldbeloppet är 14,4 miljarder kronor och omkring 65 000 låntagare har skuld hos Kronofogden.²⁷ Lån står alltså för ungefär 20 procent av de totala skulderna och 25 procent av de enskilda skulderna hos Kronofogden.

25 Antalet låntagare är beräknat med samma andel låntagare i vuxna befolkningen som 2012. Andelen 2012 är skattad med hjälp av kontrolluppgifter, se Andersson och Vestman (2021).

26 Uppgifterna avser slutet av 2020. Utöver dessa skulder uppgår skulden hos inkassobolag till 77 miljarder (se Konsumentverket, 2021).

27 Här har vi antagit att det är samma andel låntagare bland de skuldsatta totalt som i relationen mellan låntagare med ny skuld och samtliga personer med ny E-målsskuld.

Referenser

Andersson, M.K. och R. Vestman, "Svenska hushålls likvida tillgångar", FI-analys 28, Finansinspektionen.

Andersson, M.K. och G. Förster, "Varför får vissa konsumtionslånetagare betalningsproblem?", FI-analys 29, Finansinspektionen.

Finansinspektionen (2020a), "Svenska konsumtionslån", Dnr 19-10094.

Finansinspektionen (2020b), "Den svenska bolånemarknaden", Dnr 20-3427.

Konsumentverket (2019), "Fördjupad samverkan mot överskuldsättning – Slutrapport till regeringen", Rapport 2019:06.

Konsumentverket (2020), "Koll på pengarna 2020 – Tips och råd om din ekonomi".

Konsumentverket (2021), "Konsument på kredit", Rapport 2021:1.

Kronofogden (2008), "Alla vill göra rätt för sig – Överskuldssättningens orsaker och konsekvenser".

Kronofogden (2018), "Förstagångsgäldenärer", Kronofogdens analysenhet.

Niemi-Kiesiläinen, J. och A-S. Henriksson (2005), "Legal solutions to debt problems in credit societies", Council of Europe publishing.

Regeringen (2013), "Överskuldssättning i kreditsamhället?", SOU 2013:78.

SCB (2017), *Välfärd*, 2017:4, Statistiska centralbyrån.

Svenska Bankföreningen (2020), "Bolånemarknaden i Sverige", Rapport, september 2020.

Svensk Inkasso (2020), "Branschstatistik från Sveriges inkassoföretag".

Vuleta, D. (2018), "Ekonomisk Otrygghet: En deskriptiv analys av migranters överskuldssättning", Sociology of Law Research Report vol. 2018, nr. 1.